Novitates Theriologicae, Pars 15: 115–118 (2022)
Українське теріологічне товариство НАН України

Ігор Наконечний — медичний теріолог, зоолог, еколог

Анатолій Волох

Таврійський державний агротехнологічний університет (Мелітополь)
e-mail: volokh50@ukr.net; *orcid: 0000-0003-1291-921X*

Volokh, A. **Igor Nakonechny, medical mammalogist, zoologist, and ecologist**. — An essay on professor I. V. Nakonechny, researcher of steppe faunal assemblages of Mykolaiv Oblast, author of scientific and popular science publications on mammals species of agricultural landscapes and associated parasitocoenoses. Professor greatly contributed to the education of qualified and professional biologists and ecologists. Most experts in national parks, reserves, state ecological institutions and most of biology schoolteachers in Mykolaiv Oblast are his former students. He currently works as professor of Admiral Makarov National University of Shipbuilding, where he continues to carry out field research into the mammal fauna of the Lower Bug region. He is scientific supervisor of various projects on conservation of the local biota, steppe biocoenoses and biosafety of natural environments.

Біографічні деталі

Наконечний Ігор Володимирович народився 12 січня 1964 р. в місті Березівка Одеської обл. Закінчив у 1986 році ветеринарний факультет Одеського СГІ. У цьому ж закладі після служби, в 1990–1992 рр. викладав та навчався в аспірантурі. Влітку 1992 р. там же захистив кандидатську дисертацію з питань сальмонельозу птахів. Надалі працював на виробництві, отримав другу вищу освіту мисливствознавця у ВСГІЗО (Балашиха), очолював практичну лабораторію і не полишав наукової діяльності медичного теріолога.

З 2002 р. — доцент університету, проте продовжував польові дослідження теріофауни Південного Степу і пов’язаних із нею паразитоценозів. Успішно співпрацював у складі робочої групи ВООЗ щодо природно-осередкових зоонозів, досліджував особливості циркуляції їх збудників у агроландшафті.

Рис. 1. Ігор Володимирович Наконечний на обліках слідової активності лісових гризунів у Каліповському лісі, смт Братське Миколаївської обл. Фото Ю. Наконечної, грудень 2021 р.

Опрацювання значного обсягу зібраного польового матеріалу стало основою докторської дисертації, захищеної у 2010 р. (науковий консультант — професор С. С. Серебряков). Ставши доктором наук, заснував у Миколаївському національному університеті ім. В. О. Сухомлинського кафедру екології та зоології, яку й очолював до 2018 р. Після ліквідації кафедри та біологічного факультету, перейшов до роботи на кафедру екології та природоохоронних дисциплін Національного університету суднобудування імені адмірала Макарова, де і працює нині.

Ключові доробки в галузі теріології

Упродовж 1995–2008 рр. на території Північно-Західного Причорномор'я виконав серію довготривалих етологічно-популяційних досліджень польової родентофауни та її екологічних взаємозв'язків зі збудниками природно-осередкових зоонозних інфекцій. Виявлена та описана видова структура теріофауни регіону, простежено сезонні та локально-просторові закономірності існування, розподілу, взаємовідносин, стаціальних контактів. Унікальність теріологічних досліджень цього періоду зумовлена специфікою стану польових біотопів при зменшенні антропогенного тиску на середовище та часткового відновлення механізмів природної саморегуляції. Авторські публікації цього часу (понад 40 лише фахових статей) є важливим джерелом інформації в області крайової теріології та моніторингу стану довкілля.

Не менш детальними стали й дослідження степової теріофауни останнього десятиріччя, виконані переважно на території Миколаївської області та частково – у степових районах Одеської й Херсонської областей. В їх числі дослідження сучасної структури нірних ссавців відкритих ландшафтів, їх видового складу, якісних і кількісних показників норової активності, стаціального розподілу та гніздо-норової паразитофауни.

Значними є обсяги довголітніх досліджень хижих ссавців, їх видової структури, чисельності, аутекологічних особливостей, трофічних зав'язків та функціональної ролі в степових паразитоценозах. Особливу увагу окремо надано питанням моніторингу диких псових у природних осередках сказу, результати яких неодноразово доповідалися на конференціях і семінарах та опубліковані у 2005–2020 рр.

Разом із біологами південних областей України І. В. Наконечний активно формує сучасну стратегію збереження степового біому, як базисної та абсолютно невіддільної компоненти природного середовища Північного Причорномор'я.

Рис. 2. І. В. Наконечний при зимових дослідженнях денної активності вивірки в Матвіївському лісі на північній околиці міста Миколаєва. Фото Ю. Наконечної, січень 2022 р.

Є автором і співавтором 126 наукових публікацій, в т. ч. 5 монографій, 3 навчальних посібників, довідників, а також автором низки методичних і науково-популярних публікацій в українських мисливських газетах і журналах. Більша частина його публікацій і монографічних праць так чи інакше торкається фауністичних комплексів причорноморських степів, оцінок стану місцевої теріофауни, питань її досліджень, контролю та охорони.

Безперечно важливою є наукова курація природоохоронних організацій — національних парків і заповідників Півдня України. Наукова співпраця з фахівцями системи ПЗФ лише у 2020–2021 рр. знайшла свій відбиток у низці доповідей і публікацій, присвячених степовій теріофауні заповідних територій.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Ігор Володимирович Наконечний, хоча й надає перевагу польовій науковій роботі, є також успішними викладачем, професором, який багато зробив для підготовки кваліфікованих і грамотних біологів та екологів. Нині більшість фахівців національних парків, заповідників, державних екологічних установ та основна маса шкільних викладачів біології в Миколаївської області є його учнями. Успішно керував підготовкою аспірантів, був проректором з наукової роботи та редактором наукового видання «Науковий Вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Серія Біологічні науки» (2012–2018 рр.). Здійснював наукове керівництво низкою кафедральних тем і розробок, результатом яких стали монографії, наукові проєкти, статті та науково-популярні видання, присвячені питанням вивчення і збереження степового біому.

Безперечно, що головне захоплення професора, яке й сформувало його особистість — це рибальство та мисливство, завдяки яким він освоїв навички польових досліджень, методики обліку диких тварин, а також набув досвіду спостережень за ними у природних умовах. Ігор Володимирович є знавцем мисливської зброї, про ефективне використання якої він регулярно ділиться із читачами на сторінках часопису «Полювання та риболовля».

Практичний досвід польової теріологічної роботи в степах від Казахстану до Дунаю, знання і навички лікаря-мікробіолога і лабораторної роботи загалом надає Ігорю Володимировичу якостей унікального фахівця, здатного розв’язувати украй складні задачі теоретичної та прикладної біології.

10 років він був незмінним членом докторської спецради в Інституті агроекології і природокористування НААН, виступав уважним і прискіпливим опонентом, рецензентом, експертом. Працював членом НТР МОН України, є дійсним експертом Європейського Бюро ВООЗ, експертом багатьох міжнародних фундацій, членом НТР Всеукраїнської асоціації мисливців та користувачів мисливських угідь. Проте не став кабінетним вченим-теоретиком, зберіг якості та навички польового дослідника, досі реалізовуючи їх у щорічних експедиціях.

Література

Наконечный, И., А. Полетаев. 2005. *Охота на юге Украины*. КП Николаевская обл. типография, Николаев, 1–448.

Наконечний, І. В. 2012*a*. Видова структура гризунів та загальна специфіка формування їх угруповань в сучасних агроценозах степової зони Північного Причорномор'я. *Вісник ЖНАЕ*, **1** (1): 45–54.

Наконечний, І. В. 2012*b*. Екологічні пристосування курганчикової миші (Mus sergii Valch.) до існування в польових біотопах аридно-степової зони. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. 8: 173–177.

Наконечний, І. В., Л. В. Пероцька. 2019. Еколого-епізоотична роль шакала звичайного Canis aureus у Північно-Західному Причорномор'ї. *Науковий вісник ЛНУ ветмедицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*, **21** (94): 37–43. https://doi.org/10.32718/nvlvet9407

Наконечний, І. В. (ред.). 2020. *Екологія Миколаївської області*. НУК. Миколаїв, 1–320.

Сушко, С. В., І. В. Наконечний. 2017. Чисельність та щільність мишоподібних гризунів в мозаїчному агроландшафті Північно-Західного Причорномор'я в 1961–2016 рр. *Науковий вісник КНУ імені Тараса Шевченко*. 1(73): 20-24.

Волох, А. **Ігор Наконечний — медичний теріолог, зоолог, еколог**. — Нарис про професора І. В. Наконечного, дослідника степових фауністичних комплексів Миколаївської області, автора наукових і науково-популярних праць із питань аутекології представників сучасної теріофауни польових агроландшафтів і пов'язаних із ними паразитоценозів. Професором багато зробив для підготовки кваліфікованих і грамотних біологів та екологів. Нині більшість фахівців національних парків, заповідників, державних екологічних установ та основна маса шкільних викладачів біології в Миколаївської області є його учнями. Вчений і сьогодні, працюючи професором НУК імені адмірала Макарова, продовжує системні польові дослідження теріофауни Нижнього Побужжя, є науковим керівником низки проєктів щодо охорони місцевої біоти, степових біоценозів і біобезпеки природного середовища.